

KOEN VAN KERKHOVEN //
SECRETARIS-GENERAAL COC

“Er is een kwalijke trend ontstaan: iedereen moet permanent bereikbaar en dus ook inzetbaar zijn.”

Digistress verantwoordt het recht op deconnectie

Dat de work-lifebalans van het onderwijspersoneel onder druk staat, is een zekerheid. De jaarlijks stijgende ziekteverzuimcijfers, de slechte resultaten van de werkbaarheidsmonitor en de bevindingen van het tijdsbestedingsonderzoek liegen er niet om. De manier waarop de informatica- en communicatietechnologie vorm krijgt in het onderwijs is een belangrijke oorzaak van stress en burn-out. Het overmatige gebruik van digitale media en technologie en de toenemende afhankelijkheid ervan brengt digitale stress of kortweg digistress met zich mee. Niet iedereen ziet daar echter graten in. Toch werpt die digistress volgens COC een smet op de aantrekkelijkheid van een job in onderwijs en behoort het ongetwijfeld ook tot een van de oorzaken van een complexe problematiek: het lerarentekort.

Een nieuw virus?

De coronacrisis verplichtte het onderwijspersoneel te schakelen naar afstandsonderwijs. Daardoor kwam de problematiek van de digitalisering nog meer in de schijnwerpers te staan. Maar ze is niet nieuw. De opkomst van de digitale leerplatformen dateert al van de vorige eeuw. Ondertussen zijn de activiteiten steeds verder uitgebreid: digitale personeelsvergaderingen, digitale klassenraden, digitaal lesgeven ... Heel wat meetings worden buiten de werkuren gepland. En dat naast de digitale contacten met leerlingen (én hun ouders) die ook 's avonds en in het weekend doorlopen. Vaak zonder dat daarover degelijke schoolafspraken bestaan. In sommige scholen verwacht men dat personeelsleden mails die zij voor een bepaald uur ontvangen nog dezelfde avond beantwoorden. Er zijn zelfs instellingen waar men aan de leraren vraagt om tijdens de vakantie mails van leerlingen, collega's of leidinggevenden te beantwoorden. Maar we moeten zelf ook in de spiegel durven kijken: leerlingen, studenten en cursisten krijgen ook heel wat digitale meldingen en lastminutevragen van de kant van de leraars. En zo is een kwalijke trend ontstaan: iedereen moet permanent bereikbaar en dus ook inzetbaar zijn.

Begrenzing noodzakelijk

Het wordt hoog tijd om het gebruik van al die digitale mogelijkheden in vraag te stellen. Niet dat we de meer-

waarde ervan in twijfel moeten trekken, maar we moeten daarnaast ook de risico's en gevaren durven benoemen, erkennen en oplossen. Makers van digitale leerplatformen programmeren zogezegd wat de klant vraagt. En zij steken de armen in de lucht wanneer er kritiek komt. De scholen kunnen 'tools' die zij aanbieden namelijk 'aan- of uitzetten'. Tools die bijvoorbeeld toelaten dat ouders het toetsresultaat van hun kind al kunnen lezen nog vóór de leerling de toets heeft teruggekrepen in de klas. Het is niet omdat iets mogelijk is, dat het een goed idee is om het in de praktijk te brengen. Zijn we Hiroshima en Nagasaki al vergeten? Tegenwoordig vervangt een digitale tool ook vaak de papieren schoolagenda van de leerling en wordt die digitale agenda het nieuwe communicatiekanaal tussen leraars en ouders. Allemaal facultatieve mogelijkheden ... De digicoördinator van de school vinkt snel wat vakjes aan of uit, maar het debat dat daaraan moet voorafgaan, ontbreekt dikwijls. De gevolgen kunnen echter problematisch zijn: minder vrije tijd, minder aandacht voor het gezin, minder ontspanning, minder rust en meer stress, digistress! Dat de leerlingen ook in die toestand worden gevormd, maakt het bijzonder kwalijk. Zij zijn onze toekomst. We zijn niet goed bezig. De roep naar het recht op deconnectie klonk nog nooit zo luid.

Problemen eerst erkennen op macroniveau

Digitalisering dringt met steeds hogere snelheid het onderwijs binnen. Dat vraagt dringend om een visie op de rol van digitale tools in onderwijs. Voor die visie is een groot draagvlak noodzakelijk. Een gebrek eraan leidt immers tot allerlei neveneffecten. Niet alleen in de onderwijsinstellingen, maar ook op macroniveau stelt COC vast dat de problemen niet erkend en aangepakt worden. En ook daar wringt het schoentje. De onderwijsvakbonden ondernamen de voorbije maanden en jaren al diverse pogingen om digitalisering en het recht op deconnectie bespreekbaar te maken. We smeekten om stappen te zetten voor een heus digitaal beleid, op alle niveaus, zodat er kapstokken komen waaraan lokale instellingen

hun concrete afspraken kunnen ophangen. Maar tot nu toe was er weinig respons aan de onderhandelingstafel. Het enige argument dat de onderwijsbonden hiervoor kregen (en dat er geen is), is dat deze materie exclusief lokaal onderhandeld moet worden. Met die zienswijze ontlopen onderwijsbeleidsmakers een belangrijke verantwoordelijkheid: een probleem erkennen en een kader creëren dat het probleem kan oplossen. Daarna kunnen de Comités voor Preventie en Bescherming op het Werk en andere lokale inspraakorganen analyses en afspraken maken. Het kan niet de bedoeling zijn dat werknemers individueel verantwoordelijk worden gesteld voor hun eigen psychosociale belasting, waardoor ze ook aansprakelijk zijn voor hun eigen burn-out. Het is de werkgever die verantwoordelijk blijft voor het welzijn op het werk. COC zal niet nalaten op die nagel te blijven kloppen. De directe of indirecte druk om op een of andere manier verbonden en actief te blijven buiten de werk- of schooluren moet bekeken worden. Desnoods wordt dat een eis in een nieuwe onderwijs-cao. Want anders zal elke andere maatregel om het lerarentekort op te lossen een druppel op een hete plaat zijn.

Koen

